

[Time: 3 Hrs]**[Marks:100]**

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All question are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Students answering in the regional language should refer in case of doubt to the main text of the paper in English.

- Q.1 Answer the following (Any Two) 20
- A. What is development? Examine the various modernisation theoretical approaches to understand development.
 - B. What are the various features of neo liberal approach?
 - C. Critically evaluate the dependency theory of development.
- Q.2 Answer the following (Any Two) 20
- A. What is HDI? Explain the reasons for low HDI.
 - B. Explain Survey Approach. What are the merits & demerits of using a survey method?
 - C. What is a Case Study? Explain the significance of using a case study method.
- Q.3 Answer the following (Any Two) 20
- A. Discuss the impact of globalization on the tribal community and the farmers.
 - B. Briefly discuss Delhi Mumbai Corridor in the context of resistance movement in India
 - C. Discuss in detail Raigad and Gorai SEZ.
- Q.4 Answer the following (Any Two) 20
- A. Discuss collective water management system with reference to Ankoli in Solapur.
 - B. Discuss the social impacts of participatory decision-making in the context of Mendha Lekha.
 - C. What is a people-centric approach to development? Discuss the historical background of Hiware Bazar in the context of participatory planning
- Q.5 Short Note (Any Two) 20
- A. Smelser.
 - B. HDI principles
 - C. Forest Rights, 2006.
 - D. Sustainable development.

[वेळ: ३ तास]

[गुण:१००]

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना: १ सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२ उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

३. प्रादेशिक भाषेत उत्तर देणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी शंका असल्यास पेपरच्या मुख्य मजकुराचा इंग्रजीमध्ये संदर्भ द्यावा.

- प्र.१ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. विकास म्हणजे काय? विकास समजून घेण्यासाठी विविध आधुनिकीकरणाच्या सैद्धांतिक दृष्टिकोनांचे परीक्षण करा.
- ब. नव-उदारमतवादी दृष्टिकोनाची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- क. विकासाच्या संदर्भात अवलंबित्व सिद्धांताचे चिकित्सक मूल्यांकन करा.
- प्र.२ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. मानव विकास निर्देशांक म्हणजे काय? मानव विकास निर्देशांक कमी होण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- ब. सर्वेक्षणाचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. सर्वेक्षण पद्धत वापरण्याचे फायदे आणि तोटे काय कोणते?
- क. व्यष्टी अध्ययन काय? व्यष्टी अध्ययन पद्धती वापरण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.३ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. जागतिकीकरणाचा आदिवासी समाज आणि शेतकऱ्यांवर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा.
- ब. भारतातील प्रतिकार चळवळीच्या संदर्भात दिल्ली मुंबई कॉरिडॉरची थोडक्यात

चर्चा करा.

क. रायगड आणि गोरई सेझ संदर्भात सविस्तर चर्चा करा.

प्र.४ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०

अ. सोलापुरातील अनकोलीच्या संदर्भात सामूहिक जल व्यवस्थापन प्रणालीची चर्चा करा.

ब. मेंढा लेखा संदर्भात सहभागी निर्णय घेण्याच्या, सामाजिक परिणामांवर चर्चा करा.

क. विकासासाठी लोककेंद्रित दृष्टीकोन म्हणजे काय ? सहभागी नियोजनाच्या संदर्भात हिवरे बाजारच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीची चर्चा करा.

प्र.५ खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. २०

अ. स्मेलसर

ब. मानव विकास निर्देशांकची तत्वे

क. वन हक्क, २००६

ड. शाश्वत विकास
